

Механізми алгоритмічного ранжування та їхній вплив на динаміку та охоплення дезінформаційних нарративів

Ганна Охріменко

Кафедра інформаційно-документних комунікацій
Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Рівненська область, Україна
anna.okhrimenko@oa.edu.ua

Анастасія Медведь

Кафедра інформаційно-документних комунікацій
Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Рівненська область, Україна
anastasiia.feshchuk@oa.edu.ua

Abstract. *The theses analyse how algorithmic ranking mechanisms affect the visibility, dynamics, and reach of disinformation narratives in the digital environment. Drawing on Ukrainian analytical reports, the paper outlines measurable indicators of platform influence: propagation speed, message recurrence, engagement depth, and audience reach. It is argued that the disinformation effect is shaped not only by the content itself but also by the logic of algorithmic content selection.*

Key words: algorithmic ranking; disinformation narratives; digital platforms; audience reach; media literacy; information resilience.

У дослідженнях дезінформації дедалі виразніше простежується зміщення акценту від окремого «фейку» до інфраструктури його поширення. Для сучасних платформ визначальною є не лише наявність маніпулятивного контенту, а й те, за якою логікою він потрапляє в поле уваги аудиторії, скільки часу утримується у видимій зоні та як часто повторно з'являється в рекомендаційних потоках. Саме тому алгоритмічне ранжування доцільно розглядати як окремий чинник циркуляції дезінформаційних нарративів. У звіті VIBE-2024 зафіксовано, що українські користувачі дедалі більше тяжіють до «fast news media» – коротких повідомлень, які надходять швидко і легко споживаються в стрічці [3, с. 3]. Така зміна моделей споживання підсилює роль алгоритмів, що відбирають контент за критеріями залучення, популярності та поведінкової сумісності з профілем користувача.

У соціокомунікаційному вимірі алгоритмічне ранжування слід трактувати як сукупність процедур автоматизованої селекції, пріоритизації та рекомендації контенту, які визначають ієрархію видимості повідомлень у цифровому середовищі. У цьому разі дезінформаційний нарратив функціонує не просто як текст або медіаповідомлення, а як повторювана інтерпретаційна схема, що закріплюється через множинні появи у стрічці, репости, реакції та кросплатформне дублювання. Європейська комісія в межах регуляторної рамки Digital Services Act винесла системи рекомендацій у центр уваги саме тому, що вони безпосередньо впливають на розподіл видимості та ризики для публічної сфери [5]. З огляду на підходи Академії української преси, критичний аналіз медіатексту має охоплювати не тільки зміст повідомлення, а й умови його виробництва, канали доставки та механізми підсилення [6].

Таблиця 1. Механізми алгоритмічного ранжування та індикатори їхнього впливу на дезінформаційні нарративи (складено авторами за [1-6])

Механізм	Принцип дії	Вимірюваний прояв	Ризик для інформаційної стійкості
Ранжування за залученням	Підвищує видимість постів із великою кількістю реакцій, коментарів і поширень	Прискорення первинної динаміки; збільшення повторних показів	Емоційно насичені маніпулятивні повідомлення отримують структурну перевагу
Персоналізовані рекомендації	Добирають контент відповідно до попередніх дій користувача	Звуження інформаційного горизонту; стабілізація повторюваних нарративів	Формування інформаційних бульбашок та селективної довіри
Підсилення популярних тем	Алгоритм пріоритизує теми, що вже демонструють високу динаміку	Стрибокподібне зростання охоплення в короткому часовому проміжку	Ефект лавиноподібного тиражування неперевіраних повідомлень

Механізм	Принцип дії	Вимірюваний прояв	Ризик для інформаційної стійкості
Репостно-мережева циркуляція	Платформа заохочує легке поширення контенту між каналами та групами	Збільшення довжини ланцюга поширення; кросплатформне дублювання	Наратив зберігає видимість навіть після спростування

Практичний вимір проблеми особливо виразний в українському інформаційному середовищі, де соціальні платформи стали провідними каналами новинного споживання. За даними VIBE-2024, що спираються на щорічне дослідження USAID Internews, 76 % дорослих українців у 2023 р. отримували новини із соціальних мереж, 40 % – з онлайн-новинних сайтів, тоді як телебачення використовували 30 % респондентів [3, с. 4]. Висока частка соціальних медіа як каналу доступу до новин означає, що саме алгоритмічно впорядкована стрічка дедалі частіше виступає первинним посередником між подією та її суспільною інтерпретацією. Для інформаційних інституцій – бібліотек, музеїв, архівів, культурних центрів – це створює нову комунікаційну реальність: аудиторія приходить не безпосередньо до перевіреного джерела, а через логіку платформеної видимості.

Окремої уваги потребує Telegram як канал, у якому поєднуються висока швидкість доставки, мінімальний поріг републікації та слабка інституційна підзвітність. У матеріалі ЦЕДЕМ Telegram окреслено як «гібридну соцмережу», що одночасно функціонує як сервіс для спілкування, інформаційна платформа і майданчик для надання послуг [4, с. 4]. Там само зазначено, що майже 81 % українців використовують Telegram для читання новин, а понад 76 % довіряють новинам, отриманим з цієї платформи [4, с. 4]. За такої конфігурації дезінформаційний наратив отримує сприятливі умови для закріплення: високу частотність повторів, ефект знайомства через багаторазове зіткнення з однаковими формулами та спрощені ланцюги пересилання між каналами. VIBE-2024 додатково наголошує, що низькоякісні популярні медіа, соціальні мережі та анонімні телеграм-канали часто поширюють оманливу інформацію [3, с. 4], а отже, проблемою є не лише окремий контент, а й сама архітектура поширення.

Водночас протидія такому підсиленню не може обмежуватися суто фактчекінгом. Національний проєкт з медіаграмотності «Фільтр», який реалізує Міністерство культури та стратегічних комунікацій України, прямо орієнтований на розвиток практичних навичок розпізнавання маніпуляцій, дезінформації та пропаганди [2]. Detector Media у дослідженні «Media Literacy Index of Ukrainians: 2020-2024 Fifth Wave» показує, що хоча загальний рівень медіаграмотності в українському суспільстві залишається відносно високим, у 2024 р. спостерігається зменшення кількості людей, які перевіряють достовірність контенту та користуються ширшим спектром джерел [1]. Отже, медіаграмотність у сучасних умовах має включати ще одну компетентність – розуміння алгоритмічної логіки платформи.

Отже, механізми алгоритмічного ранжування виступають не нейтральним технічним тлом, а активним чинником динаміки та охоплення дезінформаційних наративів. У практичному вимірі це означає, що аналіз дезінформації має зміщуватися від ізольованої перевірки повідомлень до дослідження алгоритмічної архітектури видимості. Для сфери інформаційної, бібліотечної та архівної справи такий підхід є особливо важливим, оскільки саме ці інституції можуть поєднати верифікацію, контекстуалізацію інформації та розвиток медіаграмотних практик користувача в умовах платформеної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Detector Media. Media Literacy Index of Ukrainians: 2020-2024 Fifth Wave. (2025). <https://en.detector.media/post/media-literacy-index-of-ukrainians-2020-2024-fifth-wave>
- [2] Filter – a national media literacy project of the Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine: official website (2026). <https://filter.msc.gov.ua/>
- [3] IREX. Vibrant Information Barometer (VIBE) 2024: Ukraine. Washington, DC IREX, 2024. 22 p. https://www.irex.org/sites/default/files/VIBE_2024_Ukraine.pdf
- [4] Monastyrskiy, O., Spesivtseva, O. (2024). Myths about Telegram that we believe in. Kyiv: Center for Democracy and Rule of Law. 28 p. <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/cedem-telegram.pdf>
- [5] Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (2022). Official Journal of the European Union. L 277. P. 1-102. https://publications.europa.eu/resource/cellar/3ff67256-55c4-11ed-92ed-01aa75ed71a1.0006.01/DOC_1
- [6] Voytovych, N. O., Imbirovska-Syvakiivska, L. A. (2024). Media literacy: technologies and practical applications. Kyiv: Academy of Ukrainian Press, Center for Free Press. 57 p. <https://znayshov.com/FR/32198/965.pdf>